

Veilig omgaan met cytostatica in de thuiszorg

Inhoudsopgave

1. Huishoudelijke werkzaamheden	2
1.1 Schoonmaken sanitair	2
1.2 Reinigen niet-wegwerpmateriaal	3
1.3 Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal	3
1.4 Omgaan met besmet wasgoed	3
1.5 Verschoneren van het bed	4
2. Persoonlijke verzorging	5
2.1 Wassen van een cliënt met niet-stromend water	5
2.2 Wassen van een cliënt met stromend water (douche, wastafel)	5
2.3 Toiletgebruik bij een bedlegerige cliënt	6
2.4 Verwisselen van een katheterzak of wonddrain	6
2.5 Legen van een volle katheterzak	7
2.6 Incontinentie en diarree	7
2.7 Stomazorg	8
2.8 Werkwijze bij braaksel	9
2.9 Werkwijze bij sputum ophoesten	10
2.10 Werkwijze bij wondverzorging	11
3. Toediening cytostatica	12
3.1 Toedienen van cytostatica via een subcutane of intramusculaire injectie	12
3.2 Toediening van cytostatica via een tablet	12
3.3 Toedienen van cytostatica via zalf	13
4. Omgaan met cytostatica-afval	14
4.1 Inleiding	14
4.2 Benodigdheden en Werkwijze	14
5. Incidenten	15
5.1 Inleiding	15
5.2 Inhoud incidentenpakket	15
5.3 Besmetting van personen	15
5.4 Besmetting van de omgeving	16
5.5 Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten (<5ml)	17
5.6 Werkwijze bij prikincidenten	18

In de hierna volgende werkbladen worden verschillende soorten handelingen nader uitgewerkt naar doel, benodigdheden en werkwijze. De werkbladen kunnen worden gebruikt om protocollen voor de instelling te maken.

1. Huishoudelijke werkzaamheden

1.1 Schoonmaken sanitair

Bij het reinigen van toilet en badkamer moet het hele interieur als besmet beschouwd worden, waarbij in acht moet worden genomen dat uitscheidingsproducten een risico vormen tot 7 dagen na toediening. Het is van belang dat er meerdere sopdoekjes per ruimte gebruikt worden en dat de gebruikte sopdoekjes niet uitgespoeld worden, hierdoor kan het water besmet raken. Trek ieder half uur nieuwe handschoenen aan. De doorlaatbaarheid van handschoenen wordt groter na een half uur gebruik.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Meerdere sopdoekjes, zo mogelijk wegwerp
- Emmer water
- Allesreiniger
- Eventueel wegwerptissues of keukenrol voor opruimen gemorste uitscheidingsproducten
- Afvalzak en/of waszak

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan.
- Werk van schoon naar vuil.
- Als er sprake is van zichtbare verontreiniging met uitscheidingsproducten verwijder dat dan eerst met wegwerptissues (wc- of keukenpapier).
- Verontreinigde wegwerptissues afvoeren via afvalzak en deze goed sluiten.
- Begin bij de deur, reinig eerst de vloer. Deponeer de sopdoek hierna bij het besmette wasgoed.
- Gebruik voor verdere reiniging zoveel sopdoekjes als nodig zijn.
- Reinig vervolgens spiegels, lichtknoppen, wastafel en kranen.
- Reinig wanden.
- Reinig de toiletbril en de buitenkant van het toilet.
- Reinig tenslotte de binnenkant van het toilet.
- Reinig als laatste de vloer nog een keer.
- Voer het gebruikte water af via het toilet.
- Spoel het toilet twee keer door met gesloten deksel.
- Deponeer niet-wegwerpsopdoekjes bij het besmette wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).

- Deponeer gebruikte wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

1.2 Reinigen niet-wegwerpmateriaal

Serviesgoed, bestek en dergelijke kunnen gewoon hygiënisch gereinigd worden bij de afwas met de hand of in de vaatwasmachine. Andere niet-wegwerpmaterialen (zoals po, urinaal e.d.) worden na gebruik eerst koud omgespoeld. Het koude spoelwater wordt afgevoerd in het toilet. Vervolgens kan het materiaal huishoudelijk worden gereinigd met een allesreiniger of afwasmiddel.

1.3 Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal

Toegediende cytostatica verlaten met name via urine en faeces in verdunde vorm het lichaam, maar alle uitscheidingsproducten moeten als besmet worden beschouwd. Er bestaat een risico op blootstelling door uitscheidingsproducten tot 7 dagen na toediening. Alle uitscheidingsproducten kunnen via het toilet worden afgevoerd.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Mondmasker
- Wegwerponderleggers
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek handschoenen en schort aan en zet een mondmasker op.
- Giet de inhoud voorzichtig via de rand in het toilet.
- Spoel het toilet tweemaal door met het deksel naar beneden.
- Indien geen deksel aanwezig is, toilet afdekken met een wegwerponderlegger.
- Spoel de lege po, urinaal of ander opvangmateriaal eerst om met koud water. Giet dit spoelwater voorzichtig weg via de rand van het toilet en spoel het toilet tweemaal door.
- Reinig de po, urinaal of andere bakjes daarna huishoudelijk en droog deze af met keukenrol of theedoek.
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten (< 5 ml (§ 5.5)).
- Bij morsen grote hoeveelheid uitscheidingsproducten (bijvoorbeeld door omvallen po of urinaal). Zie Besmetting van de omgeving (§ 5.4).

1.4 Omgaan met besmet wasgoed

Wasgoed wordt als besmet beschouwd door contact met uitscheidingsproducten van de cliënt die behandeld wordt met cytostatica. Uitscheidingsproducten vormen een risico tot 7 dagen na toediening. Toegediende cytostatica verlaten via uitscheidingsproducten zoals transpiratievocht, urine, ontlasting en speeksel in verdunde vorm het lichaam.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Plastic zak

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan bij aanraken van besmet wasgoed.
- Voorkom direct contact tussen gebruikt linnengoed en de eigen kleding.
- Was het wasgoed apart van ander wasgoed.
- Stop het verzamelde wasgoed bij voorkeur meteen in de wasmachine en was het direct.
- Bewaar indien nodig besmet wasgoed apart in een plastic zak.
- Sluit deze zak goed en houd deze buiten het bereik van kinderen.
- Laat het wasprogramma beginnen met een koud spoelprogramma, kies vervolgens het gebruikelijke wasprogramma.
- Trek na het laatste contact met het wasgoed handschoenen en schort uit.
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

1.5 Verschonen van het bed

Wasgoed wordt als besmet beschouwd door contact met uitscheidingsproducten van de cliënt die behandeld wordt met cytostatica. Uitscheidingsproducten vormen een risico tot 7 dagen na toediening. Toegedijnde cytostatica verlaten o.a. via transpiratievocht, urine, ontlasting en speeksel in verdunde vorm het lichaam. Het midden van het kussensloop is het meest besmette gedeelte. Als er een bovenlaken gebruikt wordt, is de deken of het dekbed niet besmet. Voorkom direct contact tussen gebruikt linnengoed en de eigen kleding.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Plastic zak

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen aan bij direct contact met besmet wasgoed.
- Haal het beddengoed rustig af, voorkom opdwarrelen van stofdeeltjes.
- Werk vanuit de hoeken naar het midden: Sla de punten over het meest besmette middengedeelte heen. Hierdoor zit het minst besmette deel aan de bovenkant.
- Beschouw het wasgoed als besmet. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Trek na het laatste contact met het wasgoed handschoenen uit. Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Maak het bed op met schone lakens, gebruik zo mogelijk een extra bovenlaken onder dekbed of deken.

2. Persoonlijke verzorging

2.1 Wassen van een cliënt met niet-stromend water

Het is van belang om besmetting van de omgeving en hulpverleners bij het wassen van de cliënt te voorkomen. Uitscheidingsproducten vormen een risico tot 7 dagen na toediening en kunnen besmetting veroorzaken via het waswater. Laat de cliënten zich bij voorkeur zelf wassen. Als dit niet mogelijk is verdient het de voorkeur om gebruik te maken van speciale wasdoekjes zoals bagbath®. Door het gebruik van deze doekjes wordt besmetting via het waswater voorkomen en is het dragen van een schort niet noodzakelijk. Is dit niet mogelijk, volg dan onderstaande werkwijze.

Benodigheden

- Handschoenen
- Schort of losse mouwen
- Wegwerponderlegger
- Bak/waskom met water
- Washand en handdoeken
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort of de losse mouwen aan.
- Leg onder de waskom een wegwerponderlegger.
- Was de cliënt.
- Behandel handdoek en washand als besmet wasgoed.
- Reinig de waskom met een pH neutraal schoonmaakmiddel bijv. allesreiniger.
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Trek na het laatste contact met het wasgoed handschoenen en schort uit.
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

2.2 Wassen van een cliënt met stromend water (douche, wastafel)

Het is van belang besmetting van de omgeving en hulpverleners bij het wassen van de cliënt te voorkomen. Uitscheidingsproducten vormen een risico tot 7 dagen na toediening en kunnen besmetting veroorzaken via het waswater. Laat de cliënt zich bij voorkeur zelf wassen.

Benodigheden

- Handschoenen
- Schort
- Wegwerpslofjes (alleen bij douchen)
- Washand en handdoek

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan.

- Help de cliënt naar de doucheruimte.
- Trek de slofjes aan.
- Help de cliënt waar nodig.
- Voorkom spatten van water in de omgeving zoveel mogelijk.
- Behandel de handdoek en washand als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed.
- Trek na het laatste contact met het wasgoed handschoenen uit.
- Trek vóór het verlaten van de badkamer de slofjes uit.
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

2.3 Toiletgebruik bij een bedlegerige cliënt

Toegediende cytostatica verlaten met name via urine en faeces in verdunde vorm het lichaam. Alle uitscheidingsproducten kunnen via het riool worden afgevoerd. Uitscheidingsproducten vormen tot 7 dagen na toediening een risico. Voorkom spatten/morsen in de omgeving zoveel mogelijk. Zorg dat matras en kussen beschermd zijn met een plastic hoes.

Benodigheden

- Po of urinaal
- Handschoenen
- Wegwerponderleggers
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek handschoenen aan.
- Leg een wegwerponderlegger onder de cliënt in bed of onder de poststoel.
- Help de cliënt bij gebruik po, urinaal of poststoel.
- Breng de po, ondersteek, bekken of andere bakjes direct na gebruik afgedekt naar het toilet.
- Beschouw urine of faeces als besmet uitscheidingsmateriaal. Zie Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal (§ 1.3).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten. Zie Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten < 5ml (§ 5.5).
- Bij morsen grote hoeveelheden uitscheidingsproducten. Zie Besmetting van de omgeving (§ 5.4).

2.4 Verwisselen van een katheterzak of wonddrain

Toegediende cytostatica verlaten met name via urine in verdunde vorm het lichaam. Uitscheidingsproducten vormen derhalve tot 7 dagen na toediening een risico voor besmetting.

Om het risico op blootstelling te beperken is het beter om een volle katheterzak in zijn geheel te wisselen in plaats van deze te legen via een kraantje.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Nieuwe katheterzak/drain
- Wegwerponderleggers
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek handschoenen aan.
- Leg een wegwerponderlegger onder de plaats waar eventueel lekkage kan optreden.
- Verwijder de volle zak/drain, houd een gaasje op de opening en onder de katheter-/drainslang om eventuele spatten en druppels op te vangen.
- Sluit na het verwijderen van de gebruikte katheterzak/drain direct een nieuwe aan.
- Voer de gebruikte volle katheterzak/drain af als besmet cytostatica-afval. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).

N.B. Inhoud dus niet leeggieten!

2.5 Legen van een volle katheterzak

Toegediende cytostatica verlaten met name via urine in verdunde vorm het lichaam.

Uitscheidingsproducten vormen derhalve tot 7 dagen na toediening een risico voor besmetting.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Wegwerponderleggers
- Opvangmateriaal (zoals po, sputumbeker, maatbeker)
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek handschoenen aan.
- Leg een wegwerponderlegger onder de plaats waar eventueel lekkage kan optreden.
- Hang het aftappunt in een beker en laat de inhoud van de zak leeglopen, voorkom daarbij spetteren.
- Sluit het aftappunt en neem deze af met een stukje keuken- of toiletpapier.
- Breng de inhoud afgedekt naar het toilet. Zie Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal (§ 1.3.).
- Was de handen.

2.6 Incontinentie en diarree

Het is van belang besmetting van de omgeving en hulpverleners door uitscheidingsproducten te voorkomen. Uitscheidingsproducten vormen een risico tot 7 dagen na toediening. Voorkom verspreiding van uitscheidingsproducten in de omgeving door zoveel mogelijk gebruik te maken van wegwerponderleggers in bed of stoel. Zorg dat matras en kussens beschermd zijn met een plastic hoes. Zorg eventueel voor goed passend incontinentiemateriaal en verschoon dit regelmatig.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Wegwerponderlegger
- Afvalzakken in de buurt van de cliënt

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan.
- Bied hulp aan de cliënt.
- Vouw het gebruikte incontinentiemateriaal en onderleggers in een wegwerponderlegger.
- Deponeer gebruikt incontinentiemateriaal direct in een afvalzak en sluit deze goed.
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten. Zie Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten < 5 ml (§ 5.5).
- Bij morsen of verspreiden grote hoeveelheid uitscheidingsproducten. Zie Besmetting van de omgeving (§ 5.4).

2.7 Stomazorg

Bij het verzorgen van een stoma vormen de uitscheidingsproducten tot 7 dagen na toediening een risico. Het voorkomen van spatten/morsen in de omgeving is van belang.

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Wegwerponderleggers, -bekken en tissues
- Afvalzakken in de buurt van de cliënt
- Materiaal voor schoonmaken en verzorgen stoma
- Katheterzak voor verschonen urostoma
- Po of ander opvangmateriaal voor verschonen ileostoma A.

A. Werkwijze bij colonstoma

- Was de handen en trek handschoenen en schort aan.
- Leg een wegwerponderlegger onder de plek waar lekkage kan optreden.
- Leg een opgevouwen onderlegger klaar met daarop een wegwerpbekken.
- Verwijder het stomamateriaal en deponeer dit in het bekken.
- Leg een vochtig gaasje op het stoma.
- Dek het bekken af door de onderlegger hieromheen te vouwen en deponeer dit direct in de afvalzak. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Breng zo snel mogelijk nieuw stomamateriaal aan.

B. Werkwijze bij ileostoma

- Laat de cliënt zo mogelijk naast het toilet zitten.
- Open de stomazak.
- Leeg de ileostomazak in het toilet met zoveel mogelijk gesloten deksel of afgedekt met een wegwerponderlegger.
- Neem aanhangende druppels van de uitloop van de stomazak af met een tissue en deponeer deze in het toilet.
- Sluit de stomazak.
- Spoel het toilet twee keer door met gesloten deksel of afgedekt met een wegwerponderlegger.
- Indien nodig kan nu het stomamateriaal vervangen worden volgens de werkwijze zoals bij colonstoma.
- Wanneer de cliënt niet in staat is naast het toilet te zitten, laat dan de ileostoma leeglopen in een po of plastic opvangbak waarbij deze zoveel mogelijk afgesloten is met een deksel of onderlegger.
- Beschouw de inhoud als besmet uitscheidingsmateriaal. Zie Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal (§ 1.3).
- Neem aanhangende druppels van de uitloop van de stomazak af met een tissue en deponeer deze in het toilet.
- Sluit de stomazak.
- Indien nodig kan nu het stomamateriaal vervangen worden volgens de werkwijze zoals bij colonstoma.

C. Werkwijze bij urostoma

- Sluit een katheterzak aan op het aftappunt van de urostomazak.
- Houd een gaasje onder het aftappunt om eventuele druppels op te vangen.
- Laat het urostomazakje leeglopen in de katheterzak.
- Sluit de urostomazak.
- Voer de katheterzak af. Zie Verwisselen van een katheterzak (§ 2.4).
- Indien nodig kan nu het stomamateriaal vervangen worden volgens de werkwijze zoals bij colonstoma.
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij morsen of verspreiden kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten. Zie Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten <5 ml (§ 5.5).
- Bij morsen of verspreiden grote hoeveelheid uitscheidingsproducten. Zie Besmetting van de omgeving (§ 5.4).

2.8 Werkwijze bij braaksel

Bij een cliënt die braakt is het van belang op een veilige wijze hulp te bieden en besmetting van de omgeving en van personen te voorkomen of beperken.

Door gebruik van medicijnen tegen misselijkheid en braken (anti-emetica) kan braken soms voorkomen worden, overleg hierover met de arts.

Laat zo mogelijk de cliënt in het toilet braken. Indien dit niet mogelijk is volg dan de werkwijze zoals hierna beschreven.

In de praktijk zal soms de noodzakelijke hulp aan de cliënt geboden worden voordat de persoonlijke beschermingsmiddelen kunnen worden aangetrokken. Het is dan belangrijk om direct na afloop de handen goed te wassen.

Benodigheden

- Handschoenen
- Wegwerponderlegger en tissues of keukenrol
- Wegwerp-opvangmateriaal zoals bekkentjes
- Afvalzak in de buurt van de cliënt

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen aan.
- Geef de cliënt voldoende tissues en (indien mogelijk wegwerp) opvangmateriaal.
- Leg een wegwerponderlegger onder het hoofd van de liggende cliënt.
- Breng de gebruikte opvangbakjes afgedekt naar het toilet en leeg deze voorzichtig. Zie Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal (§ 1.3).
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij morsen of verspreiden braaksel. Zie Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten <5 ml (§ 5.5).
- Bij morsen of verspreiden grote hoeveelheid braaksel. Zie Besmetting van de omgeving (§ 5.4).
- Bij onbeschermd contact met braaksel. Zie Besmetting van personen (§ 5.3).

2.9 Werkwijze bij sputum ophoesten

Sputum en speeksel vormen een risico tot 7 dagen na toediening. Probeer verspreiding van sputum in de omgeving door ophoesten of morsen zoveel mogelijk te voorkomen. Met name kussenslopen kunnen besmet zijn met sputum. Raak wasgoed daarom alleen aan met handschoenen.

In de praktijk zal soms de noodzakelijke hulp aan de cliënt geboden worden voordat de persoonlijke beschermingsmiddelen kunnen worden aangetrokken. Het is dan belangrijk om direct na afloop de handen goed te wassen.

Benodigheden

- Handschoenen
- Wegwerponderlegger en tissues of keukenrol
- Wegwerp-opvangmateriaal zoals een sputumpot
- Afvalzak in de buurt van de cliënt

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen aan.
- Geef de cliënt voldoende tissues en (indien mogelijk wegwerp) opvangmateriaal.
- Leg onder het hoofd van de liggende cliënt een wegwerponderlegger.
- Deponeer wegwerpbekentjes met inhoud direct in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Breng niet-wegwerp-opvangbakjes afgedekt naar het toilet en leeg deze. Zie Afvoeren besmet uitscheidingsmateriaal (§ 1.3).
- Spoel een niet-wegwerp-opvangbakje eerst om met koud water en reinig daarna huishoudelijk en droog deze af met keukenrol of theedoek.
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

2.10 Werkwijze bij wondverzorging

Uitscheidingsproducten vormen tot 7 dagen na toediening een risico, dit geldt ook voor wondvocht. Het is daarom van belang om bij de verzorging van een wond besmetting van de omgeving te voorkomen.

Benodigheden

- Handschoenen
- Schort
- Wegwerponderlegger
- Benodigde materialen voor wondverzorging
- Afvalzak in de buurt van de cliënt

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan.
- Gebruik wegwerponderleggers.
- Leg een opengevouwen onderlegger klaar met daarop een wegwerpbekken.
- Voer de wondverzorging uit.
- Deponeer het verband, gebruikt wegwerpmateriaal en/of drains direct in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bij wondspoelen onder de douche, zie Wassen van een cliënt met stromend water (§ 2.2).

3. Toediening cytostatica

In de thuissituatie kunnen cytostatica uitsluitend worden toegediend in de volledig bereide vorm. Dat wil zeggen dat de cytostatica niet worden vermengd, vermalen en/of opgelost. Het uitvoeren van een medisch-technische handeling, zoals het toedienen van cytostatica, kan alleen worden uitgevoerd door een specialistisch verpleegkundige die daarvoor bevoegd en bekwaam is.

3.1 Toedienen van cytostatica via een subcutane of intramusculaire injectie

Benodigheden

- Naaldencontainer voor scherp afval
- Handschoenen
- Gaasjes
- Luerlock spuit gevuld met cytostatica

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en schort aan.
- Doe de naald op de spuit.
- Spuit niet ontlichten.
- Dien de injectie toe.
- Druk de insteekplaats af met een gaasje.
- Deponeer naald en spuit in naaldencontainer.

3.2 Toediening van cytostatica via een tablet

Voor het toedienen van een tablet is het van belang dat de cliënt kan slikken en dat de tablet in de juiste dosering wordt afgeleverd. Tabletten mogen nooit worden gebroken of vermalen. Als de dosering niet klopt of de cliënt de tablet niet kan slikken neem dan contact op met de apotheek.

Tabletten mogen niet worden uitgezet in een week/dag doos!

Benodigheden

- Handschoenen
- Tablet
- (Eventueel een medicijnbeker)
- Afvalzak
- Water of ander vocht om tablet mee in te nemen

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen aan.
- Druk de tablet uit de doordrukstrip op de hand van de cliënt of in een medicijnbeker.
- Laat de cliënt de tablet in zijn geheel doorslikken.
- Behandel de verpakking als besmet afval. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Deponeer handschoenen in de afvalzak.
- Was de handen.

3.3 Toedienen van cytostatica via zalf

Benodigdheden

- Handschoenen
- Schort
- Zalf
- Wegwerponderlegger
- Houten spatel
- Verband
- Prullenbak met dubbele afvalzak

Werkwijze

- Zet alle benodigdheden binnen handbereik.
- Was de handen en trek handschoenen en schort aan.
- Breng de cliënt in een geschikte houding en vraag de cliënt de huid te ontbloten.
- Plaats onder de te behandelen lichaamsdelen een wegwerponderlegger.
- Breng de zalf dun aan met behulp van de houten spatel.
- Dek de ingesmeerde huddelen van de cliënt af met verband.
- Ruim de materialen op.
- Beschouw gebruikt wegwerpmateriaal als besmet afval. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.

4. Omgaan met cytostatica-afval

4.1 Inleiding

Al het wegwerpmateriaal dat in aanraking is geweest met cytostatica of cytostaticaresten, door middel van uitscheidingsproducten van de cliënt, dient als besmet afval beschouwd te worden en als zodanig te worden afgevoerd.

Cytostatica-afval wordt in een dubbele afvalzak als huisvuil beschouwd door de afvalzak(ken) met besmet afval in een normale huisvuilzak of container te deponeren en deze daarna te sluiten.

4.2 Benodigdheden en Werkwijze

Benodigdheden

- Stevige plastic afvalzakken of huisvuilzakken
- Wegwerponderleggers
- Naaldencontainer voor scherp afval

Werkwijze

- Deponeer gebruikte materialen en afval direct in een stevige plastic afvalzak die zich dicht bij de plaats van handeling bevindt.
- Gebruik wegwerponderleggers om gebruikte verbanden, wegwerp-opvangmateriaal etc. in te vouwen alvorens dit in de afvalzak te doen.
- Doe de afvalzak niet te vol.
- Sluit de afvalzak goed.
- *Voorkom bij het sluiten het uitduwen van lucht uit de zak.*
- Doe de afvalzak in een gewone huisvuilzak.
- Scherp afval kan worden verzameld in een naaldencontainer.
- De naaldencontainer kan worden ingeleverd bij de leverancier/apotheek.
- De dubbele afvalzak kan als normaal huisvuil worden beschouwd.

5. Incidenten

5.1 Inleiding

Een incident is het ongewenst morsen van cytostatica of besmette uitscheidingsproducten waardoor materialen of personen besmet worden. Het is van belang om de gevolgen van een besmetting te voorkomen of aanzienlijk te beperken.

5.2 Inhoud incidentenpakket

Het incidentenpakket bevat extra materialen die nodig zijn voor het veilig opruimen van gemorste cytostatica of uitscheidingsproducten (omvallen po of urinaal). Het incidentenpakket dient altijd bij de cliënt aanwezig te zijn of 24 uur per dag beschikbaar te zijn voor de hulpverleners.

Iedere werknemer moet op de hoogte zijn waar het pakket te verkrijgen is.

Een incidentenpakket bevat minimaal:

- Mondmasker (FFP3)
- Handschoenen (extra dikke kwaliteit)
- Wegwerpslofjes
- Veiligheidsbril
- Schort
- Wegwerponderleggers
- Fles neutraal schoonmaakmiddel
- Werkwijze en meldingsformulier

5.3 Besmetting van personen

Bij besmetting van personen is het zaak de opname van cytostatica in het lichaam te voorkomen of aanzienlijk te beperken. Snel handelen is daarbij een vereiste.

Benodigheden

- Douche
- Zeep
- Afvalzak

Werkwijze

Kleding of handschoenen

- Kleding uittrekken en behandelen als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Handschoenen uittrekken en bij het besmet afval deponeren. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).

Huid

- Spoelen met veel water, wassen met zeep zo nodig douchen.
- Behandel een ontstane wond als een prikincident als de huid beschadigd is. Zie bij Verwonding.

Ogen

- Spoelen gedurende 15 minuten met een oogdouche (er kan gebruikt gemaakt worden van een gewone douchevoorziening).
- Direct na een incident waarbij de ogen betrokken zijn, moeten de ogen onderzocht worden door een arts.

Verwonding

- Geforceerd laten bloeden.
- Spoelen met veel water.
- Zo nodig antidota gebruiken in overleg met de behandelend arts. Zie extravasatie.

Extravasatie

- Deze vorm van besmetting beperkt zich vrijwel alleen tot cliënten.
- Bij extravasatie komt het cytostaticum tijdens de toediening per infuus onbedoeld buiten de bloedbaan terecht.
- Door de hoge concentratie kan dit leiden tot ernstige weefselschade.
- Behandel de extravasatie conform het eigen protocol en in overleg met de arts of met het ziekenhuis.

Nazorg

- Bespreek het incident met de leidinggevende.
- Maak een schriftelijke melding van het incident.

5.4 Besmetting van de omgeving

Bij besmetting van de omgeving door gemorste cytostatica of een grotere hoeveelheid uitscheidingsproducten, ontstaan risico's bij ondeskundig opruimen.

Volg daarom onderstaande werkwijze:

- Zorg ervoor dat het besmette gebied zo klein mogelijk blijft en dat het aantal betrokken medewerkers minimaal is.
- Voorkom dat in de buurt waar besmetting is opgetreden mensen heen en weer lopen.
- Zorg dat er een incidentenpakket beschikbaar is.

Benodigdheden

- Inhoud incidentenpakket. Zie Inhoud incidentenpakket (§ 5.2)
- Afvalzakken
- Een emmer met sop en 3 sopdoekjes

Werkwijze:

- Dek de besmette plaats(en) zoveel mogelijk af met wegwerponderleggers.
- Maak het calamiteitenpakket open en leg de materialen klaar.
- Trek een paar extra handschoenen, schort en slofjes aan.
- Zet mondmasker en een veiligheidsbril op.

- (Bij morsen van kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten (<5ml) kan worden volstaan met alleen een schort en handschoenen. Zie Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten < 5 ml) (§ 5.5).
- Leg wegwerponderleggers opengevouwen klaar.
- Neem de vloeistof op met de wegwerponderleggers die over de vloeistof heen zijn gelegd (kleine hoeveelheden cytostatica/uitscheidingsproducten kunnen ook met gazen opgenomen worden).
- Verwijder eventueel kapot glaswerk voorzichtig met een pincet/natte watten/gazen.
- Deponeer de gebruikte materialen steeds op de opengevouwen onderleggers.
- Reinig de plekken waar het cytostaticum of de uitscheidingsproducten zijn gevallen en een royale ruimte eromheen driemaal achtereen met het sopje en de wegwerpdoeken.
- Spoel de doeken niet uit maar gebruik iedere keer een schone doek, dit om te voorkomen dat het sopwater besmet raakt.
- Werk van de minst bevuilde naar de meest bevuilde plekken.
- Spoel na het reinigen de plekken na met schoon water door te bevochtigen en te deppen met een schone wegwerpdoek.
- Vouw alle gebruikte materialen in de onderleggers en vouw deze dicht. Behandel deze als besmet afval. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Trek slofjes, schort, masker, bril en handschoenen uit en was de handen.
- De veiligheidsbril kan huishoudelijk gereinigd worden, beschouw de wegwerpmaterialen als cytostatica-afval. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Veiligheidsbril en restant calamiteitenpakket dienen te worden aangevuld en teruggebracht.
- Bespreek het incident met de leidinggevende.
- Maak een schriftelijke melding van het incident.

5.5 Werkwijze bij morsen kleine hoeveelheden uitscheidingsproducten (<5ml)

Benodigheden

- Handschoenen (extra dikke kwaliteit, anders twee paar over elkaar heen)
- Schort
- Wegwerponderlegger en tissues (of keukenrol)
- Emmer met sop en drie sopdoekjes
- Afvalzak

Werkwijze

- Was de handen en trek de handschoenen en het schort aan.
- Dep de gemorste uitscheidingsproducten eerst met keuken-/wc- papier, tissues of Wegwerponderlegger.
- Reinig de plek en een royale ruimte eromheen driemaal achtereen met het sopje en Wegwerpdoeken. Spoel de doeken niet uit maar gebruik iedere keer een schone doek, dit om te voorkomen dat het sopwater besmet raakt.
- Werk van de minst bevuilde naar de meest bevuilde plekken.

- Spoel na het reinigen de plekken na met schoon water door te bevochtigen en te deppen met een schone wegwerpdoek.
- Behandel gebruikt linnengoed als besmet wasgoed. Zie Omgaan met besmet wasgoed (§ 1.4).
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal direct in de afvalzak. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bespreek het incident met de leidinggevende.
- Maak een schriftelijke melding van het incident.

5.6 Werkwijze bij prikincidenten

Het is van belang met onderstaande werkwijze de gevolgen van een prikincident bij injecties met cytostatica te voorkomen of aanzienlijk te beperken.

N.B. Hierbij gaat het om de situatie dat de hulpverlener zich prikt. Als de cliënt zichzelf prikt aan de eigen naald is onderstaande werkwijze niet nodig.

Benodigheden

- Wegwerptissues
- Afvalzak

Werkwijze

- Deponeer de naald in de naaldencontainer.
- Trek de handschoenen uit.
- Laat de wond bloeden door erop te drukken om eventuele cytostatica te verwijderen.
- Vang het bloed op in een wegwerptissue.
- Spoel de wond gedurende 5 tot 10 minuten met lauw water.
- Neem contact op met een arts/apotheker.
- Volg verder de voorschriften van de organisatie bij prik- en snij-incidenten.
- Deponeer gebruikt wegwerpmateriaal in de afvalzak en sluit deze goed. Zie Omgaan met cytostatica-afval (§ 4).
- Was de handen.
- Bespreek het incident met de leidinggevende.
- Maak een schriftelijke melding van het incident.